

Nadpevanka.

Spisal L. P.

Nadpevanka — nova beseda, kajne! Res čudna skovanka, a za silo se bo že izhajalo z njo v zaznamovanje tega, kar kanimo z njo označiti. Izvajati jo je po analogiji, kakor zloženska (= zložena beseda), poštevanka (= das Einmaleins), rejenka, najdenka, pečenka, znanka i. t. d. in sicer izvajati od nadpevati (serb. natpijevati, cantu vincere; natpijevati se, cantu contendere, eine Singwette eingehen; natpijevanje, alternatio, die Singwette), torej = nadpevana pesem, t. j. pesem, v kateri se nadpeva (alterna, orum; τὴ ἀποβιβάζω, der Wechselgesang). Nadpevanje je torej nekak dialog v pesmi, kakor je n. pr. tista alterkacija v antični tragediji, ki jo imenujemo stihomitijo; nadpevanje nahajamo v korovih strofah in antistrofah; nadpevanke so tudi antifonije v cerkvenoobrednem petju (ambrozijansko petje). Tekmujoča pevca se izkušata pri nadpevanju drug drugega prekositi in nadkriliti, in sicer tako, da odpevač od predpevca izraženo misel izpopolni in živeje izrazi, ali pa ji vzporedno drugo misel nasproti postavi. Vsekakor pa se mora odpevač v svoji parafrazi predpevčevih stihov potruditi, da jih nadkrili in preseže bodi si v pesniškem nakitu dikcije, bodi si v krepkosti in jasnosti izražene misli.

Nadpevanka v ožjem pomenu je ona tekmovalna pesem, kakršnih nahajamo več vpletenih v bukoljskih proizvodih Teokritovih in Vergilijevih. Predmet tej nadpevanki je preprostih pastirjev izražanje o sladkosti in bridkosti ljubezni, ali včasih izraz razposajene nagajivosti, ali opevanje vzornika sicilskih pastirjev, lepega Dafnida, katerega je bil baje sam pastirski bog Pan naučil piskati na sedmorocevno siringo. Take nadpevanke (alterna, ἀποβιβάζω) nahajamo n. pr. v Vergilijevih eklogah: III, 60. VII, 21. in z refrenom (versus intercalaris) VIII, 16. i. t. d.

Vzгляд nadpevanke pa najdemo tudi v domačem slovstvu. Prešeren, ki je vvedel v slovensko slovstvo glosa in gazelo, distihon in tercino, ottave rime in sonete, Prešeren, ki nam je vzglednik za pesem in elegijo, za romanco in balado, za satiro in epigram, Prešeren, ki nam je zapel najlepšo zdravico, nam pa je postavil v slovstvu lep vzor nadpevanke. Ta nadpevanka je »pesem od železne ceste« ali s podružnim naslovom »Andrejček in Barbka«. Ta pesem je bila zložena

ob grajenju južne železnice skozi naše kraje in prvič natisnjena v 16. številki III. letnika Novic (16. malega travna 1845. leta). Glede osnovne ideje, da »stara ljubezen ne zarjavi, devetkrat se vrne, ponovi«, da mali prepirkí med zaljubljenca ljubezni vez okrepe, ali kakor veli Terencij (Andr. III. 3. 23.) »amantium irae amoris integratio« (ὁργὴ φιλοῦντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνον), glede te osnovne ideje se Prešernova nadpevanka prav lepo ujema s Horacijevo 9. iz 3. knjige (»Donec gratus eram tibi« i. t. d.). Kakor nadpevanje med Horacijem in Lidijo, tako nam tudi nadpevanje med Andrejčkom in Barbko pred-očuje idilski prepirček dveh zaljubljenecv, ki se konča s spravo in obnovitvijo ljubezni. Da pa čitatelj lahko sam primerja, naj sledi Horacijeva nadpevanka v prevodu:

- Horacij: Dókler sém ti po gódu bíl,
Dókler drúgi še ní prédnosti bíl dobíl,
Dá ti béli objémlje vrát,
Bíl sem srécnejši páč négo Perzijski králj.
- Lidija: Dókler nísi za Klójo šé
Vnét bíl, Lídijs mé né zanemárjal šé,
Sém slovéča jaz Lídijs
Bíla srécnejša páč négo li Ilijs.
- Horacij: Klójs vláda Tračánka mé,
Kí zna spév milozvók drúžiti z glásom strún;
Zá-njo bí ne pomíšljál vmrét',
Dá usóda le njéj dála bi dljé živét'.
- Lidija: Méne Ornitov vnél je sín,
Kálaís Turiján téši mi sljé plamén;
Dvákrat zánj bi hotéla vmrét',
Dá le njému bi dljé vsójeno b'ló živét'.
- Horacij: Káj, ko stára ljubézen spét
Náj' bi vprégla nazáj, združila v préjšnji pár?
Káj, če Klóje otrésem sé
Tér prezírani dúr' Lídijs spét odprém? —
- Lidija: Rés je lépši kot zvézda ón,
Tí pa, lážji k' peró, v strásti si silnejši spét
Kót je Adrijs búrni vál: — —
Ah, le s tábo živím, s tábo umérjem náj! —

Trikrat nadpeva Lidija Horacija; v prvih dveh kiticah se ozirata oba v srečno preteklost, ko ju je še družila neskalsjena ljubezen in v sreči dvigala njega nad Perzijskega kralja, a njo nad pramater rimskega imena, nad slovečo Rejo Silvijo; v drugih dveh kiticah izražujeta oba navidezno srečo sedanjosti, ko sta si začela v ljubosumju kljubovati in služita oba novi ljubezni; zadnji dve kitici od-

pirata razgled v srečnejšo bodočnost, ko bosta, odslovlivši sedanje kljubovalne zveze, si zopet zaupala v stari ljubezni in uživala prejšnjo srečo.

Zanimivo je, kako odvetna kitica Lidijina vselej Horacijevu nadkriljuje (*αἰχμησις*). Če n. pr. pravi Horacij, da je pripravljen za svojo novo ljubimko Klojo umreti, mu odgovarja Lidija, da bi ona za svojega novega častilca hotela dati življenje dvakrat. — Tudi Barbka v Prešernovi nadpevanki na vsako opombo Andrejčkovo s krepkejšo in zajetnejšo primetbo priklada. Ko n. pr. on pravi, da zasnuje bogato brnsko židinjjo in priženi z njo denarja na mernike, mu ona odgovarja, da si hoče izbrati imovitega domačina, ki bo, imajoč denarja kot peska, tudi varoval in ščitil njo in dom; on se baha, da se za ženo drugače ne bo zmenil, razen da bo pobiral nje obresti, a ona se pohvali, da si hoče v hiši prisvojiti neomejeno gospodarstvo i. t. d. S kratka: odločna Barbka Andrejčku nobene ne ostane dolžna, v vsaki odvetni kitici ga prekosi in mu tako rekoč sapo zapre. In v tem se odlično kaže pesnikova šegavost. Dasiravno Barbka dobro ve, da Andrejčkovih nagajivih besed ni jemati Bog si ga vedi kako resno, da je vse to njegovo draženje le »na koncu jezika, kjer se doli zmika,« vendar mu v svoji šegavi jezičnosti prav resno in odločno odgovarja.

V prvih dveh kiticah je razjasnjena situacija; on se veseli železne ceste, češ, da lahko na brzem potovanju obišče druga mesta in si ogleda svet, a ona izrazi željo, da bi jo vzela s seboj, da si tudi ona kaj ogleda. Ker pa on v tretji kitici tej želji odreče, češ, da se hoče sam voziti križem svet in se zabavati, a ona naj si doma dolg čas preganja, tedaj je to povod šegavi alterkaciji, ki se od kitice do kitice stopnjuje, dokler pride konec štirinajste kitice do prekreta. V zadnjih štirih kiticah zaveje zopet duh pomirljivosti in sprave, in on dobrovoljno obljubi svoji nevesti, da jo hoče, kedar steče železnica, vzeti s seboj na Dunaj, v Gradec, v Trst, da pokaže Dunajčanom, Gradčanom in Tržačanom zvesto Kranjico. Če se je bil Prešeren res s svojo »novo pisarijo« (»Je šega, da kdor pride pred, pred melje«) Kranjicam nasproti pregrešil, če jim je res, kakor pravi Kopitar, vzkralil čast in poštenje, je pa s to pesmijo precej popravil in dal Kranjicam najlepše izpričevalo v Barbkinih besedah:

Smò poštène me Kranjice,
Vsák slepárček ní za nás;
Mé pa hóc' mo bit' ženíce,
Ljúb'ce nè za krátek čas.

Pesem »od železne ceste« je mičen vzgled šegave nadpevanke.

